

NEMZETI PARKJAINK

Nemzei park (NP) a legteljesebb, legsokoldalúbb természetvédelem alatt álló terület, az ország jellegzetes, kevésbé módosított olyan nagyobb tája, ahol a földfelszíni formák, a növény- és állatfajok léte és ezek együttese a tudomány, a közművelődés és a felüdülés szempontjából különleges jelentőségű.

A Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) a nemzeti parkok egységes értelmezése érdekében előírásokat dolgozott ki, amelyek betartása feltétele annak, hogy egy nemzeti parkot felvegyenek a nemzetközi nyilvántartásba.

Ezek az előírások:

— Viszonylag nagyobb kiterjedésű terület, amely egy vagy több ökoszisztéma védelmét biztosítja, ezeket az emberi használat (tevékenység) nem, vagy alig változtatja meg, a növény- és állatfajok, a geomorfológiai képződmények, s ezek külső megjelenése a tudomány, a nevelés és az üdülés szempontjából különleges jelentőségű, vagy a tájnak jelentős esztétikai értéke van.

— Létesítésére az ország legmagasabb szintű illetékes hatósága (kormány, miniszter stb.) jogosult, amely biztosítja, hogy jellemző ökológiai rendszerei az emberi beavatkozástól (gazdasági célú hasznosítás, területfejlesztés stb.) mentesek legyenek a nemzeti park létesítését lehetővé tevő ökológiai, geomorfológiai, esztétikai stb. értékek fennmaradása érdekében.

— A látogatás felüdülési, nevelési és kulturális célból, egyes övezeteiben bizonyos korlátozásokkal legyen megengedett.

— A nemzeti park önálló igazgatósággal, költségvetéssel és hatósági jogokkal rendelkezék.

Az IUCN listájára csak az ezer hektárnál nagyobb területű nemzeti parkokat veszik fel, ez alól csak a szigetek jelentenek kivételt.

A világ első nemzeti parkja — a Yellowstone Nemzeti Park — az USA-ban, 1872-ben létesült. Európában elsőként 1909-ben Svédországban alakult nemzeti park. Jelenleg a világ 92 országában kerekén 1800 nemzeti parkot tartanak nyilván. Hazánkban az első terület védetté nyilvánításától kezdve, több mint harminc éven át a kialakult gyakorlat szerint — de a jogszabályi előírásoknak megfelelően — a védetté nyilvánítások eléggé öletszerűen folytak. A feladatok térbeni és időbeni megoszlása, az öletszerűség megszüntetése céljából a volt Országos Természetvédelmi Hivatal (OTvH) az ország teljes területén felmérte a védelemre érdemes természeti értékeket, majd elkészítette a természetvédelem 15 éves (az 1976—1990 közötti időszakra vonatkozó) távlati fejlesztési programját. A szakemberek akkor öt területen (a Hortobágy, a Kiskunság, a Bükk, az Őrség és az aggteleki-karszt térségében) tartották a nemzeti parkot megvalósíthatónak.

Bár szellemében az 1879-ben alkotott erdőtörvényt tekinthetjük az első magyar természetvédelmi jogszabálynak, nemzeti park létesítését csak a természetvédelemről szóló 1961. évi 18. sz. tvr. végrehajtását szabályozó kormányrendeletnek az 1971-ben bekövetkezett módosítása tette lehetővé.

A hatvanas évek végétől — amikor a nemzeti parkok szervezése hazánkban konkrét formában felvetődött — napjainkig a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztériumhoz (KVM) és jogelődjeihez összesen 12 nemzeti park alapítására érkeztek javaslatok. (A jelenleg meglévő négy nemzeti park mellett a javasolt térségek, illetve nemzeti parkok: Őrség, Kis-Balaton, Fennkpuszta, Zempléni-hegység, Tihany, Gemenc, Körös-vidék, Fertő-tó, Szigetköz.)

Nemzeti parkjaink

Magyarországon az első nemzeti park 1983. január 1-jén alakult meg a *Hortobágyon*. Területe 52 ezer hektár. Feladata a nemzetközi hírű pusztai táj megőrzése, a területen élő sajátos élővilág, a nyomaiban még megtalálható pusztai életforma, a különleges néprajzi, régészeti értékek védelme, fenntartása. A táj mai képét a múlt századi vízrendezések alakították. Mocsarai ma is őrzik a hajdani vízvilágot. A pusztai „kerekerdők” a réti sas telelőhelyei. A Hortobágy az európai madárvonulás egyik fontos állomása, pihenőhely és táplálkozóterület.

A Kiskunság természeti, táji és néprajzi értékeit őrzi az 1975. január 1-jén alakult *Kiskunsági Nemzeti Park*. Területe kerekén 31 ezer hektár. A nemzeti park hat különálló egységből összetevődő, úgynevezett mozaik nemzeti park. Ezek (Tóserdő; kiskunsági szikes pusztai; kiskunsági szikes tavak; fülöpházi homokbuckák; izsáki Kolon-tó; Bugac) mindegyike a kiskunsági táj egy-egy jellegzetes területét képviseli. Jelentős kiterjedésű szikes és homokpusztai legelők, a buckás homokvilág, értékes élővilágú szikes tavak, zombékosok, nádasok, jelentős erdőterületek, szántók, szőlők, gyümölcsösök és jellegzetes tanyavilág teszik változatossá a tájat. A nemzeti park része a Tisza menti erdők legszebbje, a már említett Tóserdő.

Hazánk természeti szépségekben páratlanul gazdag tája az Északi Középhegység. Itt, a Bükk-hegység tájképi, természeti és kulturális értékeinek védelmére alapították meg 1976-ban a 39 ezer hektár kiterjedésű *Bükk Nemzeti Parkot*. Területének 95%-át borítja erdő (montán bükkösök, gyertyános tölgyesek, legalul cseres tölgyesek). Az irtásszélek, töböroldalak rendszeres kaszálásával jöttek létre a Bükk-fennsík gazdag növény- és állatvilágú rétjei. A mézskő belsejében közel félezer barlangot fedeztek eddig fel. Közülük a Szeleta, a Suba-lyuk, az Istállóskő és a Balla barlang leletanyaga miatt világhírű.

Az *Aggteleki Nemzeti Park* az 1978-ban védetté nyilvánított tájvédelmi körzet nemzeti parkká szervezésével alakult meg 1985. január 1-jén. Területe kerekén 20 ezer hektár. A nemzeti park legfőbb értékét a barlangok jelentik. A több száz barlang közül méltán a leghíresebb a 25 kilométer hosszú Baradla-barlangrendszer. A mintegy 9 kilométer hosszú Béke-barlang a légzőszervi megbetegedések gyógyítására alkalmas. A térség aknabarlangjai közül a legismertebb a Vecsem-Bükk-Zsomboly, amely 245 méteres mélységével hazánk legmélyebb zsombolya. Érdekes látványt nyújthatnak a víznyelők (Acheron, Bába-lyuk, Bibic-töbör stb.) és a karsztavak (Vörös-tó, Káposztáskerti-tó). A karrmezőket (másnéven ördögszántásokat) a csapadékvíz alakította ki. Gazdag a térség növény- és állatvilága, ismertek kultúrtörténeti értékei.

Mire lehet még számítani?

A KVM tervei között szerepel további nemzeti park, vagy parkok létesítése. Folynak az előzetes vizsgálatok a Balaton térségében és a Kőrösök vidékén. Ennél előrehaladottabb a Fertő-tó térségében tervezett nemzeti park. Létesítése az 1989—1991. évi magyar—osztrák környezetvédelmi államközi megállapodás munkatervében is szerepel, létrehozásán közös szakértői bizottság dolgozik.

dr. Szabó Sándor